– Одеса, 1983. – 96 с.

2. Волков М.Д., Горяинов К.К., Кондратюк Л.В. Региональное прогнозирование криминологии. - Ч. І.- М.: ВШ МВС СРСР, 1980. - С. 57.

3. Криминология: Учебник для юрид. вузов / Под общ. ред. А.И. Долговой. – М., 1997. – 784 с.

4. Криминология: Учебник. / под ред. акад. В.Н. Кудрявцева, проф. В.Е. Эминова.- М.: Юрист, 1995. - 512 с.

5. Криминология и профилактика преступлений: Учебное пособие / под ред. проф. В.Г. Лихолоба. - Донецк: ДИВД, 1994. - 396 с.

6. Остапенко О.І. Профілактика адміністративних правопорушень: адміністративно-правовий аспект. - Львів, 2001. - С. 147.

7. Солопанов Ю.В. Прогнозування кримінології і планування боротьби із злочинністю. Лекція. - М.: МВШМ МВС СРСР,1983. - С. 5-32.

Поляков Є. В.
кандидат юридичних наук
Доцент кафедри діяльності ОВС на транспорті ОДУВС
Надійшла до редакції: 08.06.2013

УДК341.456:343.432

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЧИННИКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БОРОТЬБИ ЦИВІЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ НА ТЕРЕНАХ МІЖНАРОДНИХ ОПЕРАЦІЙ З ПІДТРИМАННЯ МИРУ

Пядишев В. Г.

Неодноразово доведений факт, що локальні збройні конфлікти можуть стати причиною великомасштабних війн, не міг не викликати у світової спільноти реакції у вигляді розгортання мережі міжнародних операцій з підтримання миру (МОПМ). У цьому процесі активну участь бере Україна [1]. З цілої низки причин виникнення нових локальних збройних конфліктів на планеті не припиняється. Тому з особливою гостротою постає питання про економію ресурсів на розгортання нових операцій з підтримання миру. Одним з напрямків такої економії є скорочення термінів операцій. Однак існує цілий ряд критеріїв, які визначають ступінь досягнення мети операції, тобто при передчасному згортанні операції конфлікт спалахує з новою силою. В умовах внутрішньодержавних збройних конфліктів, якими сьогодні є їх більшість, основною силою вирішення конфлікту є міжнародна цивільна поліція.

Локальні конфлікти не тільки несуть страждання місцевому населенню й дестабілізують обстановку в країнах найближчого оточення. Важким відлунням вони відгукуються навіть на інших континентах — у країнах, куди потоки біженців несуть з собою відгомони своїх громадянських війн, а також емісарів організованої злочинності, яка зародилася й зміцніла в умовах ослабленого або втраченого правопорядку й у ході свого розвитку прагне придбати міжнародний характер. Одним з найбільш жорстоких і небезпечних видів такої злочинності в зонах МОПМ є торгівля людьми [2]. Боротьба з нею є одним з непростих завдань міжнародної цивільної поліції. Причому, як буде показано нижче, для забезпечення її ефективності сьогодні необхідно прийняти ряд міжнародно-правових заходів.

У країнах СНД за останній час здійснені дисертаційні дослідження за релевантними напрямками. В області захисту прав людини й міжнародного гуманітарного права роботи завершили автори: А.А. Маєвська (2002), Мохаммад Абдель Карім Мусса Аль-Нсур (2002), Н.В Плахотнюк (2002), Ю.В. Климчук (2003), Л.В. Пастухова (2003), В.І. Дяченко (2003), В.Х. Ярмаки (2003), П.Г. Звєрєв (2005), С.В. Бухмін (2005), Л.Н. Тарасова (2007). У сфері застосування міжнародного права у врегулюванні збройних конфліктів - це роботи О.Є. Болгова (1999), С.А. Єгорова (1999), О.О. Хохлишевой (2000), Кебеде Гобена Геллан (2001), Ю.В. Земскова (2003). У галузі діяльності міжнародних організацій зі збереження миру — роботи А.А. Делінського (2003), В.С. Ржевської (2003), С.С. Новікова (2003), О.О. Хохлишевої (2003), Ю.В. Запарія (2004), С.Н. Снегиной (2006), І.М. Крупянко (2008), Є.В. Годованік (2011). Забезпечення підготовки та участі персоналу національних правоохоронних органів у міжнародних ОПМ досліджувалися в роботах О.О. Теличкіна (2004) [3], А.А. Грідчіна (2009) [4], В.О. Заросила (2009) [5]. Найзначніша з українських робіт, присвячених боротьбі з торгівлею жінками й примушуванням до проституції — це докторське дисертаційне дослідження К.Б. Левченко [6].

Кожна з перелічених робіт висвітлює важливі проблеми, які доводиться вирішувати в боротьбі за права людини, а також при здійсненні МОПМ у зонах збройних конфліктів. Однак зазначені роботи не відображають специфічних проблем боротьби з торгівлею людьми в зонах МОПМ і, відповідно, не пропонують засобів і заходів для їх розв'язання.

Метою роботи є розкриття проблем, пов'язаних з підвищенням ефективності боротьби цивільної поліції з торгівлею людьми в зонах міжнародних операцій з підтримання миру, а також розробка пропозицій з організаційних і міжнародно-правових заходів для їх подолання.

Якщо навіть у стабільних країнах в умовах миру боротьба зі зазначеним явищем становить значні складності, то в зонах МОПМ до цих складнощів приєднуються наступні.

1. ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ У ЗОНІ МОПМ.

1.1. Територія збройного конфлікту — це зона правового нігілізму.

Вибух збройного конфлікту ліквідував єдину систему правопорядку в зоні. Зброя потрапила до мас людей, причому далеко не всі взяли її для забезпечення політичних прав і свобод або, принаймні, для самооборони. Багато стали користуватися нею для вчинення грабежів та інших злочинів, заснованих на насильстві. Заперечення колишніх правоохоронних систем: з одного боку — захисту, з іншого боку — стримування, — зруйнувало колишні норми поведінки, призвело до масового правового нігілізму, нехтування людською гідністю й основними правами людини.

© В.Г. Пядишев, 2013

1.2. Нехтування долями та життям осіб, які не належать до "свого" боку конфлікту.

Культивування в усіх відношеннях переваги представників "свого" боку конфлікту над антагоністами й ненависті до них привели до тенденцій, згідно з якими геноцид є кращим розв'язанням всіх проблем. У цих умовах нелюдська експлуатація, покарання аж до страти [7], а згодом продаж людини по частинах на органи не викликає природного неприйняття в значної частини населення.

2. КОРУПЦІЯ В МІСЦЕВИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ І В СКЛАДІ МОПМ.

2.1. Примусова проституція – звичне джерело фінансових надходжень.

Проблема полягає не тільки у звичній для зони збройного конфлікту жорстокості. Справа в тому, що в умовах масовості сексуальної експлуатації викрадених із-за кордону жінок, як, наприклад, у Косово, вона стає джерелом коштів не тільки для окремого злочинця і його сім'ї, але для цілих кланів і політичних партій. Наївно вважати, що останні будуть неупереджено спостерігати, тим більше допомагати, у руйнуванні джерел своїх нелегальних доходів.

2.2. Залежність місцевих поліцейських від лідерів територіальних громад.

В умовах збройних конфліктів на зміну системі правопорядку, що існувала на терені, в якості хоч якогось захисника населення від повного беззаконня природним шляхом висувається керівництво місцевих кланів, зокрема колишні польові командири. З розміщенням міжнародної операції з підтримання миру негласна влада неформального керівництва територіальної громади зберігається. Практика підтверджує, що ця влада поширюється й на місцевих поліцейських, що набрані зі складу громади, про що свідчать численні приклади з Боснії й Герцеговини, колишньої Югославської республіки Македонії та ін., коли місцеві поліцейські безпосередньо займалися транспортуванням і передачею невільниць вантажними контейнерами в суміжні території своїм же колегам.

2.3. Активна протидія боротьбі з торгівлею людьми з боку корумпованих місцевих чиновників різних рівнів.

Слід окремо відзначити, що в процесі конфлікту злочинці поводяться вельми активно, максимально провокуючи заворушення, з тим, щоб під гаслами національної (релігійної тощо боротьби) забезпечити собі умови для мародерства, пограбувань і насильства. Відчувши вигоду від перебування у владі під час конфлікту, у міру його видимого згасання, викликаного зовнішніми й внутрішніми причинами, вони всіма силами прагнуть проникнути у владу громадянську: і зовсім не для того, щоб забезпечити якнайшвидше процвітання краю, а для всілякої експлуатації своїх нових можливостей чиновника в корисливих цілях, не гидуючи при цьому всіма видами злочинної діяльності, усіляко захищаючи її від правоохоронних і судових органів. Мали місце випадки, коли їх захисники (адвокати) навіювали жертвам торгівлі людьми доцільність відмовитися від свідчень проти злочинців.

2.4. Злочинна участь деяких миротворців у торгівлі людьми.

Згідно з численними даними нова потужна хвиля торгівлі жінками з метою їх сексуальної експлуатації піднялася на початку 90-х років минулого століття саме в зонах МОПМ. Підпільні борделі, засновані на експлуатації вкрадених або ошуканих жінок, стали виникати навколо військових баз міжнародних операцій з підтримання миру, "як гриби після дощу" [8].

Крім інших проблем, все це в ряді випадків обумовлює неготовність жертв торгівлі людьми співпрацювати, зокрема, з представниками поліції зі складу МОПМ.

До теперішнього часу керівництвом ООН прийнято низку заходів у боротьбі із зазначеними злочинами в складі працівників ООН. На рівні всіх департаментів ООН і в конкретних МОПМ оголошено про "нульову терпимість" до подібної поведінки персоналу ООН [9]. Підсилено підрозділи внутрішніх розслідувань. Але ахіллесовою п'ятою залишається передбачена правовою базою діяльності МОПМ передача злочинців з інтернаціонального складу місій під юрисдикцію їхніх національних країн, що переважно призводить до безкарності, тим більше, що система внутрішніх розслідувань МОПМ є авторизованою для здійснення розслідувань лише з адміністративних правопорушень, але не по кримінальних злочинах [10].

3. ПРОБЛЕМИ В БОРОТЬБІ З ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ.

3.1. Неготовність жертв сексуального рабства співпрацювати з поліцією в зонах МОПМ.

До транснаціонального "бізнесу" торгівлі людьми злочинці, як правило, включаються, ґрунтовно підготувавшись. Жертвам цього виду злочинів за допомогою сучасних телекомунікативних систем доводять, що їхні родичі та близькі, перебуваючи на батьківщині, доступні транснаціональним злочинним мережам для можливої відплати в разі втечі жертви й витоку від неї інформації про злочинців та їх діяльність. Саме це, передусім, не дозволяє звільненим жертвам подібних злочинів давати свідчення.

3.2. Проблеми взаємодії поліції зі складу МОПМ з поліціями інших країн.

Слід зауважити, що необхідність взаємодії поліції зі складу МОПМ з поліціями суверенних держав яскраво проявилася ще в 1997 р. у намірах про контакти між Департаментом операцій з підтримання миру та Інтерполом – з метою боротьби з транснаціональною злочинністю [11]. У складі Тимчасової міжнародної адміністрації Косово навіть створено кшталт Національного бюро Інтерполу [12]. Однак є підстави вважати, що ефективність взаємодії через Інтерпол все ж нижче, ніж безпосередня взаємодія з поліцією окремо взятої країни на підставі спеціального міжнародного договору. В якомусь сенсі організувати пряму взаємодію цивільної поліції зі складу МОПМ з поліцією конкретної країни простіше, ніж між поліціями двох суверенних країн. Це пов'язано з тим, що до складу поліції МОПМ можуть бути запрошені представники відповідного підрозділу поліції з необхідної країни – для служби в цивільній поліції на певний період (за умови, зрозуміло, що вони задовольняють вимогам, що пред'являються до службовців цивільної поліції ООН). Зазначена взаємодія між поліціями значно полегшить взяття під контроль злочинних транснаціональних зв'язків. Слід зазначити, що п. 3.1 також посилюється відсутністю оперативного транснаціонального зв'язку між цивільною поліцією в зоні МОПМ і національною поліцією на батьківщині жертви. Тобто, коли злочинці в зоні МОПМ по своїй системі зв'язку ініціюють відплату родичам жертви на її батьківщині, поліцейські в зоні МОПМ і на батьківщині жертви не можуть їм протидіяти.

3.3. Взаємодія з міжнародними організаціями попередження злочинів.

У контексті необхідності забезпечення оперативності

боротьби цивільної поліції з торгівлею людьми в зоні МОПМ безпосередньо з моменту її розгортання, слід згадати про мережу так званих "міжнародних організацій попередження злочинів". Гілки цієї мережі поширені по всьому світу: в Європі [13], в обох Америках [14], [15], в Африці [16], в Азії [17] тощо. Ці організації позиціонують себе як інформаційні організації. Сьогодні їх діяльність містить переважно проведення лекцій, семінарів, круглих столів та ін. за тематикою попередження злочинів у регіонах — для установ, які цього потребують. Ми ж вважаємо, що на етапах планування й розгортання МОПМ повинна обов'язково використовуватися інформація від цих організацій щодо транснаціональної злочинності, яка має зв'язки із зоною, в якій передбачається розташування МОПМ. Це необхідно для того, щоб заздалегідь готуватися до взаємодії з поліціями країн, в яких діють злочинні емісари із зони конфлікту. Зокрема, ця взаємодія повинна починатися із запрошення до складу МОПМ представників з відповідних підрозділів поліції зазначених країн. Останнє покликане прискорити процес ефективної взаємодії, описаний у п. 3.2.

4. ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ З НЕУРЯДОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ.

4.1. Необхідність взаємодії з неурядовими організаціями.

Сьогодні в усіх країнах світу боротьбу проти торгівлі людьми пов'язують з неурядовими організаціями унаслідок їх значних заслуг у зазначеній діяльності. Можна перерахувати десятки лише міжнародних організацій цього напрямку [18], починаючи з організацій надання допомоги жінкам, як, наприклад, "La Strada" [19], організацій по боротьбі за права людини "Amnesty International" [20], і закінчуючи організаціями захисту дітей "Save the Children" [21].

Названі організації самовіддано борються проти торгівлі людьми в країнах зі стабільними режимами. Разом з тим, важко переоцінити їх роль у цій боротьбі в пост-конфліктних зонах — на теренах МОПМ. Саме завдяки їх діяльності були опубліковані й тим самим винесені на суд широкої громадськості факти звірячого ставлення до викрадених жінок у зонах МОПМ з боку місцевих злочинців [7], а також факти негідної поведінки міжнародного складу самих МОМП [22], [23], [24]. Результатом роботи, насамперед, цих організацій став початок самоочисної діяльності ООН від негідних представників, яка містить активізацію діяльності підрозділів внутрішніх розслідувань у складі кожної МОПМ [25], а також створення підрозділів по боротьбі з торгівлею людьми та проституцією [26].

На теренах МОМП роботу неурядових організацій важко переоцінити. Унаслідок свого нейтрального статусу щодо сторін збройного конфлікту, команди неурядових організацій мають велику обізнаність про події. Саме тому взаємодія з ними поліції, зокрема міжнародної поліції, становить, з одного боку, великий інтерес.

4.2. Незахищеність діяльності неурядових організацій.

Але з іншого боку, ця взаємодія вельми проблематична. Справа в тому, що контакти з міжнародною поліцією, особливо в умовах, коли остання підтримує бік уряду, підривають впевненість другої сторони конфлікту в неупередженості неурядової організації. У цьому разі не тільки для діяльності команди неурядової організації, а й для життя її членів виникає смертельна небезпека. І взагалі, в умовах масових злочинів, пов'язаних з пригніченням і навіть вбивствами між сторонами конфлікту, діяльність за своєю суттю незахищених неурядових організацій, спрямована на захист прав людини, в очах представників сторін конфлікту ставить ці організації в один ряд з противниками і, відповідно, піддає їх представників смертельній небезпеці. Крім того, в умовах правового нігілізму й зневаги до життя людей як такого, мають місце випадки, коли команди неурядових організацій просто піддаються атакам з боку банд-формувань: грабежам, насильству, вбивствам.

Сьогодні питання про те, як забезпечити делікатну взаємодію цивільної поліції в зонах МОПМ з неурядовими організаціями, щоб не нашкодити останнім, формально залишається відкритим. Слід зауважити, що найсучасніші інструкції по створенню неурядових організацій, у свою чергу, не містять інформації про правила взаємодії з поліцією [27]. Ми ж, беручи до уваги, з одного боку, виняткову корисність діяльності цих організацій, з іншого — їх повну незахищеність у зонах МОПМ, вважаємо, що міжнародна цивільна поліція в усіх випадках зобов'язана знайти засоби й способи для обміну інформацією з неурядовими організаціями та для забезпечення належного захисту їх штаб-квартир і польових команд. Проте це вже предмет окремого дослідження.

5. ОСОБЛИВІ УМОВИ РОБОТИ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІЦІЇ НА ТЕРЕНАХ МОПМ.

5.1. Мовний бар'єр як перешкода отриманню конфіденційної інформації міжнародною цивільною поліцією від місцевого населення.

Потерпілі від злочинів у зонах МОПМ здебільшого довіряють дізнавачам і слідчим тільки з міжнародного складу, оскільки місцеві поліцейські й перекладачі можуть бути в контакті з місцевими злочинцями (див. п. 2.3). Однак пряме спілкування між ними, найчастіше, неможливе через проблеми мовного характеру. Зазначена проблема неминуче виникає в тих МОПМ, де мова місцевого населення не збігається з офіційною мовою місії — одною з офіційних мов міжнародного спілкування (досі мовами місій є тільки англійська, французька або іспанська). Такий незбіг мав місце, наприклад, у всіх МОПМ на Балканах, на Гаїті, у Східному Тиморі та ін. Позитивним прикладом виходу з такої ситуації в МОПМ на Балканах було освоєння й використання в роботі македонської та сербсько-хорватської мов представниками міжнародної цивільної поліції з числа співробітників правоохоронних органів з Росії та України.

Останнє вказує на необхідність вжиття заходів для залучення до складу цивільної поліції МОПМ певного числа осіб (професійних поліцейських із зарубіжних стосовно МОПМ країн), які володіють крім офіційної мови місії — мовою терену МОПМ.

5.2. Невідповідність місцевої правової бази — серйозності злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми.

Як правило, вироки для засудження злочинців у зоні МОПМ виносяться на підставі нормативно-правової бази, яка діяла в зоні МОПМ ще до виникнення збройного конфлікту, а отже, до здобуття злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, такого масового й жорстокого характеру. Неадекватність (м'якість) покарання за злочини, пов'язані з торгівлею людьми й примусовою проституцією в зонах МОПМ, визначається насамперед цією обставиною, а також згаданої вище корупцією в системі судової влади. Ця обставина вимагає якнайшвидшого введення адекватної законодавчої бази на терені кожної МОПМ з моменту її розгортання.

Зважаючи на викладене, можемо зробити висновки.

1. Унаслідок значного рівня корупції в зоні МОПМ працівникам цивільної поліції слід бути напоготові до можливої прихованої протидії їхній діяльності з розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми й примусовою проституцією — з боку місцевої поліції та інших органів. До цієї протидії можуть бути залучені також деякі офіцери зі складу міжнародної поліції.

2. Злочини, що пов'язані з торгівлею людьми, у зонах МОПМ найчастіше носять транснаціональний характер. Для успішної боротьби з ними необхідна взаємодія з поліціями окремих національних держав, а також з міжнародними організаціями щодо попередження злочинів.

3. Велику допомогу у виявленні злочинів зазначеного характеру можуть надавати неурядові організації, що діють у зоні МОПМ. Однак взаємодію з ними слід здійснювати акуратно, щоб не піддавати їх небезпеці.

4. Для підвищення ефективності розслідувань шляхом отримання конфіденційної інформації необхідно залучати до роботи в МОПМ поліцейських офіцерів з інших країн, які володіють мовами, поширеними в зоні МОПМ.

5. Для запобігання злочинам з боку міжнародного персоналу МОПМ необхідно відмовитися від практики передавати підозрюваних під юрисдикцію країн, громадянами чи підданими яких вони є, а передавати їх до Міжнародного суду.

6. Хоча запропоновані рішення в повному обсязі відповідають духу й букві Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, зокрема її Протоколу про попередження й припинення торгівлі людьми, особливо жінками й дітьми, їх втілення вимагає обговорення в Раді Безпеки ООН з подальшим внесенням відповідних змін до мандатів поточних і майбутніх МОПМ, до правового статусу працівників ООН, до посібників та інструкцій для офіцерів цивільної поліції ООН.

Література

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 24 квітня 2009 року "Про Стратегію міжнародної миротворчої діяльності України" [Електронний ресурс] // Указ Президента України № 435/2009. - Режим доступу: http://www.president.gov.ua/documents/9454.html

2. Human Trafficking and Peacekeeping Operations [Electronic source] // Center for Strategic and International Studies. Washington, DC. 2013. - Access mode: http://csis.org/program/human-trafficking-and-peacekeeping-operations

3. Теличкін О.О. Правоохоронна діяльність у сфері забезпечення міжнародного миру і безпеки: організаційно-правові засади: дис.... доктора юрид. наук: 12.00.07 / Олексій Олексійович Теличкін - Харків, 2004. - 428 с.

4. Гридчин А.А. Повышение готовности персонала миротворческих организаций к регулированию региональных конфликтов: автореф. дис. на соискание ученой степени доктора социолог. наук: 22.00.08 [Электронный ресурс] / Александр Анатольевич Гридчин — Орел, 2009. — 43 с. - Режим доступа: http://www.dissers.ru/avtoreferati-dissertatsii-sotsiologiya/a72.php

5. Заросило В.О. Адміністративно-правове забезпечення участі працівників органів внутрішніх справ України в міжнародній миротворчій діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: 12.00.07 / Володимир Олексійович Заросило - К.: "ДКС Центр" 2009. - 40 с.

6. Левченко К.Б. Управління процесами формування ґендерної політики в Україні (організаційно-правові аспекти): дис.... доктора юрид. наук: 12.00.07 / Катерина Борісівна Левченко - Харків, 2003. - 432 с.

7. Protecting the human rights of women and girls trafficked for forced prostitution in Kosovo. [Electronic source] // Amnesty International. International Secretariat, Peter Benenson House, 1 Easton Street, London Wc1x 0dw, United Kingdom. - Access mode: http://www.aieu.be/static/documents/Kosovo_summary.doc

8. Protecting the human rights of women and girls trafficked for forced prostitution in Kosovo [Electronic source] // 2007 Amnesty International USA. 5 Penn Plaza, New York. - Access mode: http://www.amnestyusa.org/document.php?lang=e&id=1391B6E5EE9C8A9780256E7E0041EE72

9. Annan K.A. Letter dated 9 February 2005 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council [Electronic source] / Kofi A. Annan // United Nations Security Council. Distr.: General. - 2005. - 9 February - 4 p. - Access mode: ttp://cdu.unlb.org/Policy/ReformstoEliminateSexualExploitationandAbuse.aspx

10. O'Brien M. Sexual Exploitation and Beyond: Using the Rome Statute of the International Criminal Court to Prosecute UN Peacekeepers for Gender-based Crimes [Electronic source] / Melanie O'Brien // International Criminal Law Review. Martinus Nijhoff Publishers. - 2011. - № 11. - P. 803-827. - Access mode:http://griffith.academia.edu/MelanieOBrien/Papers/850002/Sexual_Exploitation_and_Beyond_Using_the_Rome_Statute_of_the_International_Criminal_Court_to_Prosecute_UN_Peacekeepers_for_Gender-based_Crimes

11. Co-operation agreement between the United Nations and the International Criminal Police Organization-Interpol [Electronic source] // (Interpol. Co-operation Agreements). - Access mode: http://www.interpol.int/Public/ICPO/LegalMaterials/cooperation/agreements/UN1997.asp

12. Memorandum of understanding between the International Criminal Police Organization-Interpol and the United Nations Interim Administration mission in Kosovo on co-operation in crime prevention and criminal justice [Electronic source] // Interpol 8 Dec 2005. - Access mode:http://www.interpol.int/Public/ICPO/LegalMaterials/cooperation/agreements/UNMIK.asp

13. The European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations [Electronic source] // - Helsinki: HEUNI. - Access mode: http://www.heuni.fi/

14. Mission. International Center for the Prevention of Crime. [Electronic source] // - Montreal: ICPC-CIPC, 2003. - Access mode: http://www.crime-prevention-intl.org/menu_item.php?code=mission

15. United Nations Latin American Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders; San José, Costa Rica - (ILANUD). [Electronic source] // - Vienna: UNODC International Centre, 2009. - Access mode: http://www.unodc.org/unodc/en/commissions/CCPCJ/institutes-ILANUD.html

16. United Nations African Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders; Kampala, Uganda - (UNAFRI). [Electronic source] // Vienna: UNODC International Centre, 2009. - Access mode: http://www.unodc.org/unodc/en/commissions/CCPCJ/institutes-UNAFRI.html

17. The United Nations Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders [Electronic source] // Vienna: UNODC International Centre, 2009. - Access mode:

http://www.unodc.org/unodc/en/commissions/CCPCJ/institutes-UNAFEI.html

18. Non-Governmental Organizations and Academic Institutions. [Electronic source] // - Access Mode: http://www.summit-americas.org/ngolist2.htm

19. La Strada International - European Network Against Trafficking in Human Beings. [Electronic source] // Access Mode: http://lastradainternational.org/?main=home

20. Amnesty International [Electronic source] // Access Mode: http://www.amnesty.org/

21.Save the Children [Electronic source] // Access Mode: http://www.savethechildren.org/site/c.8rKLIXMGIpI4E/b.6115947/k.8D6E/Official_Site.htm

22. Gerstenfeld M. More Than 100 UN Soldiers From Sri Lanka Were Deported Under Charges Of Sexual Abuse Of Underage Girls: What About UN Crimes? [Electronic source] / Manfred Gerstenfeld // Colombo Telegraph May 3, 2012. - Access mode: http://www.colombotelegraph.com/index.php/more-than-100-un-soldiers-from-sri-lanka-were-deported-under-charges-of-sexual-abuse-of-underage-girls-what-about-un-crimes/

23. Picarelli J.T. The Need for a Comprehensive Training Program / John T. Picarelli // International Conference: Trafficking, Slavery and Peacekeeping. May 9-10, 2002: A Conference Report - Turin, Italy, 2002, - P. 8-41.

24. The Shame of War: Sexual Violence against women and Girls in Conflict / [J. Ward, Ch. Horwood, C. McEvoy et al.]. — Nairobi: UNON, 2007. — 138 p.

25. Criminal accountability of United Nations officials and experts on mission [Electronic source] // General Assembly of the United Nations Sixty-fourth session. United Nations, Department of Public Information. - 2007. - Agenda item 78. - 3 p. - Access mode: http://www.un.org/en/ga/sixth/64/CrimAcc.shtml

26. Fletcher, B. Formation of UNMIK Anti-Prostitution Unit [Electronic source] / Barry Fletcher // Press Release. 29 October, 2000. UNMIK Police Press Office. UNMIK Police MHQ. - Access mode: http://www.unmikonline.org/civpol/archive/pr251002.htm

27. The NGO Handbook [Electronic source] // The U.S. Department of State. 26 October 2012. - Access mode: http://iipdigital.usembassy.gov/st/english/publication/2012/09/20120907135600.html#axzz2XhiuxOQu

Пядишев В.Г.
Кандидат технічних наук,
доцент ОДУВС
Надійшла до редакції: 13.06.2013

УДК 343.9

ВІКТИМОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ НАСЕЛЕННЯ ЯК ЗАСІБ ВИЯВЛЕННЯ ЛАТЕНТНИХ ЗЛОЧИНІВ

Храмов С. М.

Останнім часом правоохоронні органи Білорусі добилися помітних результатів у своїй діяльності. За даними Генеральної прокуратури Республіки Білорусь, "загальна кількість зареєстрованих злочинів у першому півріччі 2013 року порівняно з аналогічним періодом 2012 року скоротилося з 52272 до 47344, або на 9,4 %...". Зниження відмічене в усіх областях республіки. Рівень злочинності з розрахунку на 10 тис. населення склав 50,02 (у минулому році - 55,18)" [1]. Проте офіційна статистика не враховує дані про латентні злочини. Тому звичайні громадяни й правоохоронні органи вкрай зацікавлені в тому, щоб звести їх кількість до мінімуму.

Встановлення реальних показників фактичної криміногенної ситуації в країні потрібне для відновлення соціальної справедливості, захисту прав потерпілих, оптимізації витрат на боротьбу зі злочинністю. Найбільш повному й своєчасному виявленню латентних злочинів можуть сприяти додаткові засоби, які не досить активно використовуються нині. Зокрема, одним з таких засобів є віктимологічний моніторинг населення. Ця обставина зумовила вибір мети цієї статті - розгляд можливостей віктимологічного моніторингу як засобу виявлення латентних злочинів.

Починаючи з другої половини XX-го сторіччя, кримінологічна наука стала на системній основі звертатися до проблем жертв злочинних посягань. Поступово сформувався новий науковий напрям у кримінології - "віктимологія" (від лат. victime - жертва і греч. logos - поняття, вчення) - вчення про жертви злочинів. Це самостійна багатоаспектна юридична наука.

Згідно з ч. 1 ст. 49 Кримінально-процесуального кодексу Республіки Білорусь "потерпілим визнається фізична особа, якій передбаченим кримінальним законом суспільно небезпечним діянням заподіяна фізична, майнова або моральна шкода й відносно якого орган, що проводить кримінальний процес, виніс постанову про визнання його потерпілим" [2]. Згідно з офіційними статистичними даними, у Республіці Білорусь щорічно вчиняється більше 100 000 злочинів. Більшість з них зазіхають на права й законні інтереси фізичних осіб, які не зі своєї волі стають потерпілими. У зв'язку з цим, віктимологічний напрям кримінології є особливо актуальним.

Проте не всі особи, стосовно яких були вчинені злочинні посягання, звертаються до правоохоронних органів. У разі приховання злочину від обліку процесуальні підстави для визнання особи потерпілим відсутні. Тому виникнення віктимології було своєчасним і для вдосконалення заходів боротьби з латентною злочинністю. За оцінками експертів, передбачуваний рівень латентної злочинності може в декілька разів перевищувати показники зареєстрованої злочинності, відображені в офіційній статистиці. Наприклад, В.Г. Волчек, П.А. Кабанов, О.С. Капинус, М.Г. Фролов незалежно один від одного дійшли висновку про те, що співвідношення зареєстрованих і латентних злочинів складає приблизно 1:3.

У рамках віктимології поступово розробляється понятійний апарат. Так, термін "віктимізація" означає процес перетворення особи на жертву злочину, а також результат цього процесу, як в одиничному, так і в масовому порядку. При цьому віктимізація може включати ряд послідовних етапів. У кримінології виділяють первинну віктимізацію, етап реакції потерпілого на вчинений злочин і подальший етап. На третьому етапі потерпілий може звернутися до правоохоронних органів за допомогою або з якихось причин приховати вчинений відносно себе злочин. Можна виділити ще один, четвертий етап, який зустрічається на практиці. Це етап повторної віктимізації.

Під "віктимністю" розуміється підвищена схильність

© С.М. Храмов, 2013